

عوامل موثر بر میزان مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرحهای مرتعداری (مطالعه موردی مراتع ییلاقی حوزه واز رود)

وحید خلیلی*^۱، جلال محمودی^۲، شعبانعلی غلامی^۲، محمدرضا نظری^۳
تاریخ دریافت: ۹۲/۲/۱۰ تاریخ پذیرش: ۹۳/۱/۱۹

چکیده

اجرای مفاد و برنامه‌های پیش‌بینی شده در طرحهای مرتعداری جهت استفاده بهینه از مراتع و نیز اصلاح و احیا منابع طبیعی، ضمن کاهش تخریب این منابع می‌تواند متضمن توسعه پایدار و مشارکت جوامع محلی باشد. هدف تحقیق حاضر بررسی عوامل موثر بر اجرای طرحهای مرتعداری از دیدگاه بهره‌برداران منابع طبیعی است. این تحقیق از نوع توصیفی-همبستگی می‌باشد و جامعه آماری این تحقیق را بهره‌برداران مراتع ییلاقی حوزه آبخیز واز رود شهرستان نور تشکیل می‌دهند که تعداد نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۵۶ نفر تعیین گردید. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد رابطه معنی‌داری بین عوامل اقتصادی و نیز انگیزش دامداران و میزان مشارکت آنها در اجرای طرح مرتعداری وجود دارد. نتایج آزمون بررسی هر یک از شاخص‌های موثر نشان داده بین سن، نوع اشتغال، درآمد سالیانه و درآمد حاصل از کشاورزی، اعطای نهاده‌ها، برگزاری کلاسهای آموزشی، رابطه معنی‌دار با میزان همکاری و مشارکت بهره‌برداران در اجرای مفاد طرحها داشته‌اند و توجه اندک مسئولین امر به خواسته‌ها و دانش بومی، عدم برگزاری دوره‌های آموزشی و فعالیتهای ترویجی در این منطقه موجب آگاهی اندک بهره‌برداران از وظایفشان در اجرای مفاد طرحهای مرتعداری شده است.

واژه‌های کلیدی: مشارکت، طرح مرتعداری، بهره‌برداران، مراتع ییلاقی واز رود

^۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد، مرتعداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور، ایران، نور

* نویسنده مسئول: Email: khalili1130@yahoo.com

^۲ - استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور، گروه مرتعداری، ایران، نور

^۳ - دانش آموخته کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، گروه منابع طبیعی، کرج، ایران

مقدمه

در سال‌های اخیر به منظور مشارکت بیشتر و تقویت انگیزه مالکیت بهره‌برداران در امر حفاظت و اصلاح و احیا مراتع، تلاش متولیان منابع طبیعی بر آن است تا این منابع از طریق واگذاری با طرح‌های مرتعداری در اختیار بهره‌برداران قرار گیرد. با مروری بر ادبیات مشارکت مردمی در حفظ و احیاء مرتع دیده می‌شود که عوامل اقتصادی - اجتماعی چندی در بینش، نگرش و تصمیم‌گیری‌های مشارکتی بهره‌برداران مراتع موثرند که توسط محققین کشورمان بررسی گردیده و در ذیل بطور خلاصه عنوان گردیده است:

بررسی عوامل موثر بر مشارکت دامداران در احیاء مراتع استان کرمان، نشان داد که عموم دست‌اندرکاران در احیاء مراتع استان کرمان به ویژه در رده‌های پایین هنوز تعریف دقیقی از مشارکت در ذهن ندارند. خروجی حاصل از رگرسیون چند متغیره از میان متغیرهای مستقل به ترتیب وضعیت از لحاظ امکانات، برگزاری کلاس‌های آموزشی مرتعداری، وجود مواد سوختی، وضعیت روستا از لحاظ کشاورزی بیشترین تاثیر را در متغیرهای وابسته یعنی مشارکت دامداران داشته است (۷).

عوامل موثر بر مشارکت مجریان در اجرای طرح‌های مرتعداری را در پنج بخش مهم سرمایه بوم‌شناختی (اکولوژی)، سرمایه انسانی، سرمایه اجتماعی، سرمایه اقتصادی و سرمایه سازمانی تقسیم شد که به نوعی با هم ارتباط چند سویه دارند. عدم توجه به هر یک از این عوامل و مولفه‌های آن باعث کاهش انگیزه

مشارکت در مجریان و عدم موفقیت اجرای

طرح مرتعداری می‌گردد (۴).

بررسی اثربخشی دوره‌های کوتاه‌مدت آموزشی ترویجی مرتعداران در شهرستان تویسرکان انجام شد. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که تفاوت معنی‌داری بین میزان دانش و آگاهی دو گروه مورد مطالعه (شامل ۱۳۰ نفر از بهره‌برداران شرکت‌کننده و ۸۰ نفر از آنها که در دوره‌ها مشارکت نکرده‌اند) وجود دارد. میزان مشارکت‌دهی فراگیران برای بحث در مطالب آموزشی رابطه‌ای بسیار قوی با میزان رضایت آنها داشته و روش علمی مفیدترین روش آموزش ارزیابی شده است (۱).

در بررسی عوامل موثر بر مشارکت مجریان در طرح تعادل دام و مرتع به مطالعه تاثیر ویژگی‌های فردی، روشهای آموزشی - ترویجی بر همکاران دامداران بهره‌بردار در سطح ۱۵ استان کشور پرداخته شد و نتایج حاصل از رگرسیون چند متغیری نشان داد که متغیر تحقق انتظارات از میان متغیرهای مربوط به ویژگی‌های طرح تعادل دام و مرتع بیشترین تاثیر را در مشارکت مجریان در برنامه‌های طرح تعادل دام و مرتع دارد. از میان متغیرهای مربوط به ویژگی‌های فردی، متغیر تحصیلات و از میان متغیرهای مربوط به روش آموزشی - ترویجی، مراسم نمادین و ملاقات با کارشناسان منابع طبیعی به ترتیب بیشترین تاثیر را در مشارکت مجریان در تحقق برنامه‌های طرح تعادل دام و مرتع دارند (۳).

در پژوهشی با هدف تعیین عوامل بازدارنده مشارکت دامداران در طرح‌های احیاء مراتع در استان گلستان این نتیجه حاصل شد که در

لحاظ جغرافیایی از شمال به روستای جوربند و از شرق به حوضه ناپلار (انگتارود) و از غرب به حوزه لایوچ رود و از جنوب بوسیله یک طاقدیس از یکی از سرشاخه های رودخانه هراز (حوضه آبخیز نور رود) جدا می شود. حوضه مورد مطالعه واقع در ارتفاعات جنوبی بخش چمستان از توابع شهرستان نور قرار گرفته و مختصات جغرافیایی آن ۰°، ۳۰°، ۳۶° تا ۳۰°، ۱۲°، ۳۶° شمالی و ۱۵°، ۱۲°، ۵۲° تا ۱۵°، ۵۵°، ۵۱° شرقی می باشد. حوضه مذکور با کاهش تدریجی ارتفاع به سمت شمال (نزدیک به روستای جوربند) به مناطق جلگه ای دریای خزر متصل می شود.

روش تحقیق:

این تحقیق بصورت میدانی انجام شده است و نمونه گیری با روش تصادفی انجام گرفت. جامعه آماری این تحقیق دامداران مراتع ییلاقی شهرستان نور بخش چمستان به تعداد ۲۰۱ نفر می باشد. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که در این تحقیق تعداد نمونه شامل ۴۶ نفر از بهره برداران منابع طبیعی می باشد:

$$n = \frac{N(t.s)^2}{Nd^2 + (t.s)_2}$$

که در آن، n حجم نمونه، s انحراف معیار جامعه، N حجم جامعه، d^2 دقت احتمالی مطلوب و t فاصله اعتماد است که در این رابطه ۱/۹۶ در نظر گرفته شد.

ابزار اندازه گیری این پژوهش پرسش نامه بوده است که پس از طی مراحل مطالعه مقدماتی و پیش آزمون تنظیم گردید. مقدار ضریب پایایی

حفظ و احیای مراتع، هرگونه برنامه ریزی، سیاست گذاری و تصمیم گیری متمرکز و بدون حضور و مشارکت مردم ناموفق بوده است. همچنین نتایج حاصل از این بررسی همبستگی پیرسون نشان داد که بر اساس نظریات کارشناسان، به ترتیب عوامل آموزشی، اقتصادی، برنامه ریزی و اجتماعی بیشترین تاثیر را در عدم مشارکت دامداران منطقه دارند ولی بر پایه نظریات دامداران، به ترتیب عوامل برنامه ریزی، اقتصادی، آموزشی و اجتماعی بیشترین اثر را در عدم مشارکت آنان داشته است (۵).

روند تهیه طرح های مرتعداری نشان می دهد که از سطح ۸۶ میلیون هکتار مراتع کشور تا پایان سال ۱۳۸۶ فقط برای ۳۰ میلیون هکتار از مراتع طرح های مرتعداری تهیه گردیده است و تنها ۱۵ میلیون هکتار از آنها طی قراردادهای رسمی جهت اجرای طرح های مرتعداری به مجریان واگذار گردیده است (۲). در حال حاضر بسیاری از طرح های مرتعداری اجرا شده بدلیل عدم مشارکت بهره برداران موفقیت چندانی نداشته است. جمع بندی مطالعات محققین نشان می دهد مدیریت پایدار یا تخریب مراتع به عوامل اقتصادی و اجتماعی وابسته است و این مطالعه سعی دارد جهت افزایش تمایل بهره برداران به اجرای طرح های مرتعداری راهکارهای لازم و مناسبی ارائه نماید.

مواد و روش ها

منطقه مورد مطالعه:

حوضه آبخیز واز با وسعتی معادل ۱۴۱۰۲ هکتار که در دامنه شمالی البرز قرار گرفته از

جهت محاسبه امتیاز هر گویه، امتیاز پنج مطلوبترین حالت و امتیاز یک نامناسبترین حالت است. این امتیازها قراردادی بوده و صرفاً برای تبدیل مقیاس کیفی به مقیاس کمی استفاده می‌شود (۴). جهت تعیین عوامل موثر در مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرحهای مرتعداری در منطقه مورد مطالعه، از الگوی همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

نتایج

در این بخش به بررسی رابطه و میزان همبستگی متغیرهای مستقل و نیز ویژگیهای فردی مرتعداران، با میزان مشارکت آنها در اجرای طرحهای مرتعداری با ضریب همبستگی اسپیرمن پرداخته شده است. بر اساس مندرجات جدول ۱ بین متغیرهای درآمد سالیانه، مفید دانستن برنامه‌های طرح در اجرا، تمایل به تجدید نظر طرح مرتعداری و میزان درآمد حاصل از زمین کشاورزی، اعطای لوله پلی‌اتیلن و میزان همکاری در اجرای طرحهای مرتعداری در سطح ۰,۰۱ رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. همچنین بین متغیرهای وعده های کارشناسان و مسئولین، برگزاری کلاسهای آموزشی ترویجی، اعطای نهاده‌ها (کود و بذر و...)، نوع اشتغال، ساخت و تحویل آبشخور و سن مرتعداران با متغیر وابسته این تحقیق در سطح ۰,۰۵ رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد یعنی با ۹۵ درصد اطمینان میتوان ادعان داشت که بین متغیرها رابطه وجود دارد

برای گویه‌های مرتبط با اجرای طرح با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ $\alpha=0/801$ تعیین گردید. مقدار این ضرایب نشان می‌دهد، گویه‌ها هم مسیر بوده و از هماهنگی و انسجام درونی بالایی برخوردار هستند. بخش اول سوالات پرسشنامه شامل ویژگی‌های فردی مرتعداران بوده است. متغیرهای این بخش با مقیاس رتبه ای و فاصله‌ای اندازه‌گیری شدند. در بخش دوم پرسشنامه برای سنجش وضعیت معیشتی و اقتصادی و در بخش سوم عوامل موثر جهت پذیرش و مشارکت مجریان سوالاتی تنظیم گردید. این شاخص‌ها با مقیاس رتبه‌ای اندازه گیری شده‌اند و از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت^۱ با دامنه پاسخ‌های یک (خیلی کم) تا پنج (خیلی زیاد) استفاده شد. پرسشنامه‌های تکمیل شده پس از بازبینی و کدگذاری در نرم افزار SPSS متناسب با سطح سنجش متغیرها تجزیه و تحلیل گردید. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌های رتبه‌ای پرسشنامه با تبدیل پاسخهای کیفی (از قبیل میزان آگاهی از اهداف و فعالیتهای مرتعداری، میزان کاهش مهاجرت در نتیجه اجرای طرح‌های مرتعداری و ..) به مقادیر کمی از روش وزن‌دهی هر شاخص یا گویه استفاده شده است. برای این منظور جهت سنجش نظر پاسخگویان از مقیاس لیکرت استفاده گردید. مقیاس لیکرت یک مقیاس ۵ بخشی است که بر روی یک پیوستار تنظیم شده است که در یک سوی این پیوستار گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد و در سوی دیگر آن گزینه‌های کم و خیلی کم قرار گرفته است.

^۱ - Likert Scale

جدول ۱- تعیین رابطه بین متغیرهای مستقل و میزان مشارکت بهره برداران در اجرای طرحهای مرتعداری

سطح معنی داری	P-Value	r	گویه
۰,۰۵	۰,۰۴۸	۰,۲۶۵	سن
N.S	۰,۰۶۴	-۰,۲۷۵	سطح تحصیلات
N.S	۰,۲۵۷	۰,۱۷۱	وضعیت تاهل
N.S	۰,۷۸۱	۰,۰۴۲	اقامت
N.S	۰,۱۳۵	۰,۲۲۴	تعداد افراد تحصیل کرده در خانواده
۰,۰۵	۰,۰۱۲	۰,۳۶۸	نوع اشتغال
N.S	۰,۱۲۴	۰,۲۳۰	سابقه دامداری
N.S	۰,۴۵۲	۰,۱۱۴	تعداد کل دام
N.S	۰,۲۲۸	۰,۱۸۱	تعداد دام سبک (گوسفند و بز)
N.S	۰,۲۶۹	-۰,۱۶۶	تعداد دام سنگین
۰,۰۱	۰,۰۰	۰,۶۳۷	درآمد سالیانه
N.S	۰,۰۸۴	۰,۲۵۸	مقدار زمین زراعی - باغی
۰,۰۱	۰,۰۰۱	۰,۴۷۰	میزان درآمد از زمین کشاورزی
N.S	۰,۶۸۴	-۰,۰۶۲	وضعیت مالکیت
N.S	۰,۹۹۱	۰,۰۰۲	مالکیت املاک و مستغلات
N.S	۰,۸۶۸	۰,۰۳۵	درآمد مستغلات
N.S	۰,۱۰۲	۰,۲۲۴	میزان آگاهی از طرح مرتعداری
N.S	۰,۳۴۰	۰,۱۴۴	تاثیر طرح در کاهش بیکاری
N.S	۰,۹۵۱	-۰,۰۰۹	تاثیر در افزایش علوفه
N.S	۰,۳۴۹	۰,۱۴۱	تاثیر در کاهش وقوع سیل
N.S	۰,۴۰	۰,۱۲۷	تاثیر در کاهش مهاجرت
N.S	۰,۳۰۳	-۰,۱۵۵	اعطای تسهیلات و کمک های مالی
۰,۰۵	۰,۰۴۹	-۰,۳۴۰	اعطای نهاده ها (کود و بذر و...)
۰,۰۵	۰,۰۴۹	-۰,۲۹۹	ساخت و تحویل آبشخوار
۰,۰۱	۰,۰۴۴	۰,۳۷۹	لوله پلی اتیلن
N.S	۰,۱۶۹	۰,۲۰۶	احداث یا مرمت جاده
۰,۰۵	۰,۰۲۰	۰,۳۴۲	برگزاری کلاسهای آموزشی ترویجی
N.S	۰,۱۰۶	۰,۲۴۱	میزان شرکت در کلاسهای آموزشی ترویجی
۰,۰۵	۰,۰۴۶	۰,۲۹۶	وعده های کارشناسان و مسئولین
N.S	۰,۷۲۸	-۰,۰۵۳	آگاهی از حجم و چگونگی برنامه های طرح مرتعداری
۰,۰۱	۰,۰۰	۰,۵۵۵	مفید دانستن برنامه های طرح در اجرا
۰,۰۱	۰,۰۰	۰,۷۶۰	تمایل به تجدید نظر طرح مرتعداری

جدول ۲- میانگین رتبه‌ای و انحراف معیار شاخص‌های موضوعی تحقیق موثر در مشارکت در اجرای طرح‌های مرتعداری

گویه	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین رتبه	انحراف معیار
میزان آگاهی از طرح مرتعداری	۴۶	۱	۵	۳,۵۹	۰,۹۷۹
تاثیر اجرای طرح در افزایش علوفه در مرتع	۴۶	۲	۴	۳,۲۶	۰,۸۲۸
امکانات و نهاده‌های اختصاص یافته به مرتع از سوی اداره منابع طبیعی	۴۶	۱	۲	۱,۲۶	۰,۴۴۴
تسهیلات و کمک مالی	۳۲	۱	۳	۱,۲۸	۰,۵۸۱
کود و بذر گیاهان مرتعی و علوفه‌ای	۳۲	۱	۵	۲,۶۹	۱,۲۳۰
آبشخوار فلزی	۳۲	۱	۵	۳,۰۰	۱,۱۳۶
لوله پای اتیلن	۳۲	۱	۵	۲,۰۶	۱,۱۶۲
احداث یا مرمت جاده	۳۲	۱	۴	۱,۵۰	۰,۸۰۳
برگزاری کلاسهای آموزشی توجیهی از طرف منابع طبیعی	۱	۱	۲	۱,۴۳	۰,۵۰۱
میزان تشکیل کلاسهای آموزشی	۲۶	۳	۵	۳,۳۸	۰,۷۵۲
موثر بودن یا نبودن کلاسهای آموزشی و وعده‌ها در مشارکت در اجرای طرح	۴۶	۱	۵	۳,۳۹	۱,۵۱۳
مشارکت در کلاسهای آموزشی توجیهی از طرف منابع طبیعی	۴۶	۱	۲	۱,۰۴	۰,۲۰۶
میزان مشارکت در کلاسهای آموزشی توجیهی برگزار شده توسط منابع طبیعی	۴۴	۲	۵	۳,۷۷	۰,۸۰۳
کیفیت اطلاع‌رسانی مبنی بر وجود طرحهای مرتعداری	۴۴	۱	۴	۲,۲۰	۰,۵۵۳
- رعایت فصل چرا	۴۶	۱	۲	۱,۲۴	۰,۴۳۱
رعایت تعداد دام مجاز	۴۶	۱	۲	۱,۷۶	۰,۴۳۱
بذرپاشی و کپه کاری	۴۶	۳	۴	۳,۳۷	۰,۴۸۸
مرمت چشمه - نصب آبشخوار و لوله کشی	۴۶	۴	۵	۴,۵۷	۰,۵۰۱
رعایت قرق قسمتی از مرتع - قرقبانی	۴۶	۳	۵	۴,۰۷	۰,۹۰۴
میزان آگاهی از حجم و چگونگی برنامه های مندرج در طرح مرتعداری	۴۶	۲	۴	۳,۴۱	۰,۶۸۶
میزان تاثیر برنامه های مندرج در طرح مرتع داریتان در جهت حفظ و احیای مرتع	۴۶	۱	۴	۳,۷۲	۰,۷۲۰

جدول ۳- توزیع فراوانی شاخصها بر حسب عوامل مؤثر بر پذیرش اجرای طرح مرتعداری

انحراف معیار $\pm$ میانگین	مقیاس رتبه ای لیکرت					گویه	
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
۳,۵۹ $\pm$ ۰,۹۷	۹	۱۵	۱۷	۴	۱	فراوانی	میزان آگاهی از طرح مرتعداری
	۱۹,۶	۳۲,۶	۳۷,۰	۸,۷	۲,۲	درصد	
۳,۲۶ $\pm$ ۰,۸۲	۲۳	۱۲	۱۱	-	-	فراوانی	تاثیر در افزایش علوفه
	۵۰,۰	۲۶,۱	۲۳,۹	-	-	درصد	
۳,۲۸ $\pm$ ۰,۵۸	۱۲	۱۳	۷	۴	۱۰	فراوانی	تسهیلات و کمک مالی
	۲۶,۱	۲۸,۳	۱۵,۲	۸,۷	۲۱,۷	درصد	
۲,۷۸ $\pm$ ۱,۲۳	۴	۱۰	۱۴	۸	۱۰	فراوانی	کود و بذر گیاهان مرتعی و علوفه ای
	۸,۷	۲۱,۷	۳۰,۴	۱۷,۴	۲۱,۷	درصد	
۴,۰۷ $\pm$ ۱,۰۸	۲۲	۱۰	۱۰	۳	۱	فراوانی	آبشخور فلزی
	۴۷,۸	۲۱,۷	۲۱,۷	۶,۵	۲,۲	درصد	
۳,۵۹ $\pm$ ۱,۲۴	۱۳	۱۵	۶	۱۰	۲	فراوانی	لوله پای اتیلن
	۲۸,۳	۳۲,۶	۱۳,۰	۲۱,۷	۴,۳	درصد	
۲,۲۲ $\pm$ ۱,۳۶	۲	۱۲	-	۱۲	۲۰	فراوانی	احداث یا مرمت جاده
	۴,۳	۲۶,۱	-	۲۶,۱	۴۳,۵	درصد	
۳,۸۵ $\pm$ ۰,۸۱	۱۰	۲۱	۱۳	۲	-	فراوانی	میزان شرکت در کلاسهای آموزشی توجیهی
	۲۱,۷	۴۵,۷	۲۸,۳	۴,۳	-	درصد	
۳,۴۶ $\pm$ ۱,۵۳	۱۵	۱۳	۶	۲	۱۰	فراوانی	وعده های مسئولین و کارشناسان
	۳۲,۶	۲۸,۳	۱۳,۰	۴,۳	۲۱,۷	درصد	
۳,۳۷ $\pm$ ۰,۶۷	-	۲۲	۱۹	۵	-	فراوانی	میزان آگاهی از حجم و چگونگی برنامه های مندرج در طرح مرتعداری
	-	۴۷,۸	۴۱,۳	۱۰,۹	-	درصد	

بحث و نتیجه گیری

تعداد افراد تحت تکفل، برخورداری و یا عدم برخورداری از مشاغل جانبی، تعداد افراد مهاجر خانواده، تعداد افراد تحصیل کرده خانواده و .....)، متغیرهای سن دامدار، نوع اشتغال و

آنالیز انجام شده از طریق آزمون ضریب همبستگی نشان داده است که از بین ویژگیهای فردی پاسخگویان (سن، سواد، میزان درآمد،

انگیزشی موجب گشته عملاً آگاهی دامداران از وظایف‌شان و تعهدات متولی امر بسیار اندک باشد. بنابراین برگزاری کلاسهای آموزشی برای بهره‌برداران ضروری است و با نتایج تحقیقات Khatoonabadi, Shahidi Zandi (1997)، (2001) Khalighi *et al.*، و (2001) مطابقت دارد. اشاره دامداران به نصب آبخوار نیز میتواند بدلیل توجه بیشتر اداره منابع طبیعی به این امر - بدلیل هزینه اندک آن در مقایسه با اعطای لوله و عملیات بذرپاشی و یا کپه کاری در سالهای اخیر باشد.

در مجموع توجه به مشکلات عرصه مرتعی و خواسته‌های دامداران، چاره‌اندیشی در جهت تامین علوفه خارج از فصل چرا، آگاه کردن دامداران از منافع مشارکت و توجه دادن آنها به منافع درازمدت طرحهای مرتعداری در مقایسه با منافع کوتاه‌مدت عدم رعایت قوانین و اصول چرای، اجباری نمودن شرکت در دوره‌های آموزشی جهت آگاهی از مفاد مندرج در طرحها و چگونگی اجرای آنها همراه با تامین بموقع نهاده‌ها، میتواند بخش عمده از چالشها و موانع مشارکت مرتعداران را رفع نموده و همچنین تسهیل واگذاری بخشهای مساعد عرصه به دامداران جهت استفاده چند منظوره از منابع طبیعی میتواند انگیزه‌های نسل آینده و جوانتر مرتعداران را افزایش دهد.

درآمد سالیانه دامداران با میزان تمایل آنان به مشارکت در اجرای طرح مرتعداری رابطه معنی‌دار وجود دارد. بین میزان درآمد حاصل از زمین کشاورزی و میزان تمایل به مشارکت در سطح معنی‌داری ۰,۰۱ رابطه معنی‌دار وجود دارد. زیرا اشتغال به کشاورزی در کنار دامداری ضمن ایجاد درآمدی نسبتاً ثابت (ارتقا سطح معیشتی - رفاهی خانواده) متضمن تامین علوفه دامها در خارج از فصل چرا بصورت پس-چر مزارع و نیز کاشت نباتات علوفه‌ای بویژه جو و شبدر می‌باشد. اما بین متغیر وابسته و عواملی چون وضعیت مالکیت املاک و مستغلات، مقدار زمین، تعداد و نوع دام رابطه معنی‌داری وجود ندارد و با نتیجه تحقیق Khalighi *et al.*، (2001) مطابقت ندارد. همچنین بین وعده‌های کارشناسان و مسئولین و میزان تمایل به مشارکت رابطه معنی‌دار وجود دارد. بنابراین بنظر میرسد عدم اعتماد به وعده‌های دولت در منافع حاصل از مشارکت در تمایل دامداران به مشارکت در طرحهای مرتعداری تاثیرگذار باشد. در بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش همکاری در اجرای طرح مرتعداری توسط مرتعداران در این حوزه، گویه میزان آگاهی از مندرجات طرح مرتعداری با میانگین ۳,۵۹ و اعطای آبخوار با میانگین ۴,۰۷ بیشترین تاثیر را نشان داده‌اند. چرا که بدلیل میانگین سنی بالای ۵۰ سال و بیسوادی بخش اعظم دامداران و از سوی دیگر عدم پیش‌بینی کلاسهای آموزشی و تدابیر

References

- 1-Abdolmaleki, M., 2007. Effectiveness of short term training extension courses of pastures in the Tuyserkan city, *Agricultural Sciences* 13(1): Pp 39-53.
- 2-Eskandari, N., 2008. Range management policies in Iran (Technical Office Range), *Publications Pune*, 118 P.

- 3-Hejazi, Y., A. Abasi, 2007. Effecting Factors on participation executives in the Livestock and Pasture balance, *Economy and Agriculture*, 60(2): Pp 683-692.
- 4-Heydari, GH., 2009. Effecting Factors on participation executives in the range of pastures management plans Balade – Nour, Mazandaran Province, Phd tesis, Gorgan University, 240 P.
- 5-Khatoonabadi, S.A., A.M. Amini, A. Mirzaali, 2001. Inhibiting factors participation ranchers in the restoration of Aghala Range in Golestan Province, *Science and Technology of Agriculture and Natural Resources*. 5(1): Pp 39-54.
- 6-Khalighi, N., T. Ghasemi, 2001. Check rates of participation ranchers in the pastures management plans, The second seminar on pasture and range management, Tehran University, Pp 90-104.
- 7-Shahidi Zandi, K., 1997. Effecting Factors on participation ranchers in the restoration of Range, *Forests and Range*, 35. Pp 22-27.